

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Η ΣΟΥΖΑΝΝΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑ

« — Ἡ μάμμα μου δὲν εἶνε παπαδιά ; Ἔ, κ' ἐγὼ παπαδιά θὰ γένω ! »

Ἔτσι ἔλεγε μὲ τὸ τριανταφυλλένιο τῆς πεισματάκι, ἡ ξανθὴ Σουζάννα, ἡ ὡμορφὴ θυγατέρα τοῦ παπᾶ-Ζήσιμου τοῦ Κλοντηρᾶ, — τοῦ ἴδιου ποῦ εἶχε καὶ τὴν περίφημη γάτα¹.

Κ' ἦταν τὸ μοναχό τῆς ἀργκουμέντο, γιὰ νὰ καταφέρῃ τοὺς δικούς τῆς νὰ τῆς δώσουν τὸν Ἄνθιμο τὸν Ἀναγνώστη ποῦ τὴ γύρευε. Οὔτε τὸν ἀγαπᾷ ἔλεγε, οὔτε τὸν θέλω, οὔτε μᾶρέσει, οὔτε εἶνε καλός, οὔτε εἶνε ὡμορφος. Μόνο πῶς ἔπρεπε νὰ γίνῃ « παπαδιά », ἐπειδὴ ἦταν κ' ἡ μάμμα τῆς. Ἄν ἔξαφνα ὁ παπᾶ-Ζήσιμος, ποῦ δὲν ᾔθελε νὰκούσῃ τέτοιο γάμο, τῆς ἔλεγε : « καλὰ λοιπόν » δὲ θὰ σοῦ δώσω τὸν Ἄνθιμο τὸν ἀναγνώστη, θὰ σοῦ δώσω ὅμως τὸν Ἀντρέα τὸ διάκο· πάλι παπαδιά θὰ γένῃς² θέλεις ; » — ὦ, ἡ ξανθὴ Σουζάννα θὰ βρισκότανε πολὺ μπερδεμένη. Μόνο γιατί τὰ εἶχε φημένα μὲ τὸν Ἄνθιμο, ἡ κατεργαρούλα, ᾔθελε τώρα, σώνει καὶ καλὰ, νὰ « γένῃ παπαδιά »...

Μὰ δὲν ἦταν φόβος νὰ τῆς ἔκανε τέτοια πρότασι ὁ πατέρας τῆς, οὔτε γι' ἄστιαι. Γιατί ὁ παπᾶ-Ζήσιμος, ὅσο δὲν ᾔθελε τὸν Ἄνθιμο τὸν ἀναγνώστη, ἄλλο τόσο δὲ θᾔθελε καὶ τὸν Ἀντρέα τὸ διάκο. « Μακρὺν ἀπὸ ράσο ! ἔλεγε πάντα. Μία θεγατέρα μοναχὰ μοῦ ἄφησε ὁ ἀφέντης ὁ Θεός καὶ δὲ θὰ τὴν κάμω ἐγὼ δυστυχισμένη, δίνωντάς τη σὲ παπᾶ. Ὁξω ! !... Καὶ γιατί νὰ μὴ ζήσῃ τὸ παιδί μου, νὰ μὴ χαρῇ τὰ νειᾶτά του καὶ τὸν κόσμο ; Στόν τόπο μας, ἡ παπαδιά εἶνε ἀκόμα ὑποχρεωμένη νὰ ζῇ σὰ μιὰ γυναῖκα ποῦχει πάντα κορέιτο³. Οὔτε λοῦσα, οὔτε θέατρα, οὔτε χοροί, οὔτε καρ-

1. Ἴδε « Ἡ γάτα τοῦ παπᾶ », εἰς τὸν προηγούμενον τόμον τοῦ παρόντος Ἡμερολογίου. — 2. Πένθος.

ναβάλια. Μούγκρα, μούχλα, κλεισούρα, σκοτάδι. Ἀπλᾶ ροῦχα σκοῦρα καὶ ἡσυχὴ ζωὴ οἰκογενειακὴ, παναπὴ καλογερίστικη. Καὶ γιατί; Γιατί ἔτσι, λέει, ἔζησε κ' ἡ μάνα της. Μπᾶ! Ἰσα-Ἰσα γι' αὐτὸ νὰ μὴ ζήσῃ ἔτσι ἡ θεγατέρα. Τὸ σοῖ μας, ἡ γενιά μας, ἐπλήρωσε τὸ φόρο του μὲ τὸ παραπάνου. Φτάνει μας! ἄς πληρώσουνε τώρα κι' ἄλλοι. Ἐπειτα, καὶ νᾶθελε σήμερα μία παπαδιά νὰ ζήσῃ λίγο ἀλλοιωτικά, — ἔ, ὁ κόσμος, βλέπεις, ὅλο πάει μπροστά! — μήπως μπορεῖ; Ὁδοῖα δὲ βγάνει ἡ ἀγιαστήρα παρὰ μία βολὰ τὸ χρόνο: τοῦ Φωτῶνε. Παπᾶς, — πάντα φτωχός! Καὶ ἐπὶ Μητρόπολι νὰ ἐφημερεύῃ καὶ ἔς ἓνα ξωκλήσι, τὸ ἴδιο κάνει. Τ' εἶνε ὁ κάδουρας, τί τὸ ζουμί του... Δὲ βαρυνέσαι! Μακρυὰ ἀπὸ ράσο!»

Στὴν ἀρχή, κ' ἡ Σουζάννα τοῦ παπᾶ εἶχε τίς ιδέες τοῦ πατέρα της. Ἀγαποῦσε, σὰν κορίτσι, τὸν κόσμο, ποθοῦσε νὰ ζήσῃ χαρούμενα στουὺς κόλπους του, καὶ κάθε ἄλλον θὰ διάλεγε γι' ἄντρα της παρὰ ἓναν ἀναγνώστη ποῦ θὰ γινότανε παπᾶς. Τὸνειρό της μάλιστα, ὅπως πολλῶν κοριτσιῶν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, — γιατί ἀργότερα τὸ «ἰδανικὸ» ἄλλαξε, γιὰ ν' ἀλλάξῃ καὶ πάλι, — θάταν κανένας ὡμορφος, λεθέντης στρατιωτικός. Τῆς γουστάριζε πολὺ τὸ σπαθί, ἡ κορώνα, ἡ μεσούλα, τὸ λιγερὸ κορμί καὶ τὸ στριμμένο μουστακάκι κάτι νέων ὑπαξιωματικῶν, ποῦ τοὺς ἔβλεπε στὸν ἀντικρυνὸ στρατῶνα τῆς χωροφυλακῆς. Μὰ καὶ σπαθοφόρο ἂν δὲν εὑρίσκε, μ' εὐχαρίστησι θᾶλεγε τὸ ναὶ γιὰ κανένα τηλεγραφητὴ, ἢ μηχανικό, ἢ δάσκαλο τῆς προκοπῆς, ἢ κ' ἐμποράκο γραμματισμένο, σὰν τὸ Γερόλυμο, τὸν καλὸ φίλο τοῦ πατέρα της. Πάντα ὅμως γιὰ λαϊκό, πολίτη, ἄντρα. Γιατί κάθε ἄλλο παρὰ ἐντύπωσι ἀνδρός τῆς ἔκανε ἓνας ἄνθρωπος, ποῦ ἔκρυβε τὸ κορμί του μέσα ἔς ἓνα βελέσι καὶ ποῦ εἶχε μακρυὰ μαλλιά σὰ γυναῖκα. Κι' ὁ πιὸ νέος, ὁ πιὸ ὁρσερός, ὁ πιὸ ὡμορφος ρασσοφόρος θὰ τῆς φαίνονταν γελοῖος. Ἐκείνες ἢ μαλλοῦρες μάλιστα — πούφ!..

Πῶς τῷπαθε λοιπὸν ἡ καλὴ μας Σουζάννα, μὲ τέτοιες ιδέες, — δικές της, καὶ τοῦ πατέρα της, καὶ τῆς μάνας της ἀκόμα, — νὰ πάῃ νὰ πέσῃ σὰ στραβὴ καὶ ν' ἀγαπήσῃ τὸν ἀναγνώστη; Αὐτὸ, ἀλήθεια, εἶνε ἀάμποσο παράξενο κι' ἀξίζει νὰ τὸ διηγηθούμε περιστατικῶς.

***

Ὁ Ἀνθιμος, ὁ γιὸς τοῦ Χρήστου τοῦ Χρυσομάλλη, ἦταν ἓνα παιδί ζωηρὸ κ' ἐξυπνο, ἀπὸ μικρὴ φαμίλια, ποῦ εἶχε ὅμως τὸν τρόπο της. Ὁ πατέρας του, ναυπηγός, ἔφτειανε βάρκες, μαοῦνες καὶ καΐκια, κ' ἐξεδούλευε καλά. Τὸ γιό του τὸν εἶχε στὰ γράμματα κι' ἀπὸ μικρό, κάθε Κυριακὴ, τὸν ἔπαιρνε μαζί του ἔς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ Ἀνθιμος, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ θρησκ. του πατέρα, ἔτυχε ν' ἀχῇ ἐκκλησιαστικὸ ὄνομα κ' ἔκτακτη φωνή. Ἀφινε τὸ γέρο ἐπὶ στασιδί κι' αὐτὸς ἔμπαινε ἐπὶ Ἱερὸ γιὰ νὰ λήῃ τὸ κυριελέησον. Κ' ἦλθε μιὰ καλὴ Κυριακὴ, ποῦ εἶπε ἐπὶ Φανερωμένη καὶ τὸν Ἀπόστολο, κι' ὅλος ὁ κόσμος πιά ἐθαύμασε τὴ φωνὴν του, καὶ

συχάριασε τὸν πατέρα του καὶ τοῦ εὐχίθηκε νὰ τὸν ἰδῇ φάلتῃ ἢ παπᾶ.

« — Καὶ γιατί ὄχι καὶ τὰ δύο ; » ἔλεγε γελῶντας ὁ γέρο-Χρυσομάλλης.

Ἀλήθεια, γιατί ὄχι καὶ τὰ δύο ; .. Μήπως τόσοι καὶ τόσοι καλλιφῶνοι παπᾶδες, στὸ νησί ἐκεῖνο τὸ φιλόθρησκο, τὸ γεμάτο Ἐκκλησιές, δὲν ἔκαναν στὸν ἴδιο καιρὸ καὶ τὸν φάلتῃ, κι' ἀφοῦ τελείωναν τὴ λειτουργία στὴν ἐνορία τους, σὰν ἐφημέριοι, δὲν ἐπήγαιναν σὲ μιὰν ἄλλῃ νὰ φάλλουν ; Νά, καὶ τῆς Φανερωμένης ὁ δεξιὸς φάلتῃς ἦταν ὁ παπᾶ-Ζαφειράκης, ἐφημέριος στὸν Ἅγιον Παῦλον, ποῦ ἔτσι κέρδιζε σχεδὸν ἄλλα τόσα. Γιατί ὅσα ἔχει ὁ ἐφημέριος μιᾶς μικρῆς ἐνορίας, ἔχει κι' ὁ φάلتῃς μιᾶς μεγάλης. Κι' ἀπὸ τὴν Κυριακὴ ἐκεῖνη, κάτι τέτοιο ὄνειρευότανε γιὰ τὸ γιό του ὁ γέρο-Χρυσομάλλης. Στὸ στενὸ, τὸν περιωρισμένο του κύκλο, ἐνόμιζε πῶς ἦταν τὸ μεγαλύτερο, τὸ τολμηρότερο ποῦ μπορούσε νὰ ὄνειρευθῇ. Τὴν παραμικρὴ ὑποψία δὲν εἶχε ὁ κακόμοιρος ζακυνθινός, πῶς ἂν ἦταν ἀλλοῦ τὸ παιδί του, μὲ τὴ θαυμαστὴ ἐκείνη φωνή καὶ μὲ τὸ μουσικὸ του αὐτί, θὰ μπορούσε ἴσως νὰ γίνῃ ἓνας μεγάλος τενόρος, νὰ δοξασθῇ καὶ νὰ βγάλῃ ἑκατομμύρια.

Κάποτε ὁμως τοῦ τὸ σφύριζαν κι' αὐτό. Ἰταλικοὶ θιάσοι πήγαιναν τακτικὰ στὸ νησί κ' ἐπαιζαν ὅπερες στὸ κομπό, χειμωνιάτικο θεατράκι του. Ἡ ὀρχήστρα κι' ὁ ἀνδρικός χορὸς ἐσχηματίζονταν ἀπὸ ντόπιους μουζικάντιδες καὶ τραγουδιστάδες, ποῦ εἶχε τότε καὶ πολλοὺς καὶ καλοὺς, κι' ὅλοι σχεδὸν οἱ καλλιφῶνοι φαλτάδες τῶν Ἐκκλησιῶν, οἱ λαϊκοί, λάβαιναν μέρος στὸ κόρο τῆς ὀπερας, μαζί μὲ τίς Ἰταλίδες τῆς κομπανίας. Μία φορὰ λοιπόν, μερικοὶ φίλοι, κρυφὰ ἀπὸ τὸ γέρο, κατὰφεραν νὰ πάρουν καὶ τὸν Ἀνθίμο. Ὁ δόκιμος φαλτάκος, ὁ ντιλεττάντης νὰ ποῦμε, ποῦ βοηθοῦσε χάρισμα τὸ χορὸ τῆς Φανερωμένης κ' ἔλεγε τὸ κυριελέησον καὶ τὸν Ἀπόστολον, ἦταν τότε μαθητὴς στὸ Γυμνάσιο, δεκαπέντε χρονῶν. Ἡ γερὴ καὶ πλούσια τενορίστικη φωνή του ἔκαμε κατάπληξι εἰς τοὺς ἰταλοὺς ἀρτίστες καὶ κάποιος ἀπ' αὐτοὺς, — ὁ μπάσσος μοῦ φαίνεται... ὅπωςδῆποτε ὁ τενόρος ποτέ... — ἐχάλασε τὸν κόσμον νὰ πάρῃ μαζί του τὸν Ἀνθίμον στὴν Ἰταλία.

« — Ἐλα στὴ Νάπολι, τοῦ εἶπε, νὰ σὲ βάλω στὸ Κονσερβατόριο, νὰ γίνῃς μεγάλος !

« — Ναί... μὰ ὁ πατέρας μου ; ψιθύρισε ὁ νέος.

« — Ἐγὼ θὰ τοῦ μιλήσω τοῦ πατέρα σου ! »

Καὶ πῆγε στὸ Χρυσομάλλῃ ὁ ἐνθουσιασμένος Ἰταλὸς καὶ τοῦ μίλησε. Μὰ ποῦ νάκούσῃ λόγον ὁ γέρος — κι' ἄς ἤξερε καλὸύτσινα τὰ ἰταλικά ! Καλέ, *θεατρίνο* θάκανε τὸ παιδί του αὐτός ; ποτέ ! Γιὰ οὐλα τὰ μυλλιούνια τοῦ κόσμου !.. Κι' ὄχι μόνο δὲν ἔστειλε τότε τὸν Ἀνθίμον στὴν Ἰταλία, ἀλλὰ τοῦ ἀπαγόρευσε νὰ ξαναπατήσῃ καὶ εἰς τὰ παρασκήνια.

« — Μὲ ρώτησες ἐμένανε, ποῦ πῆγες νὰ κάμῃς τὸν κορίστα, ἔ ; τοῦ εἶπε θυμωμένος. Τὴ φωνή ποῦ ἔχεις, σοῦ τὴν ἐχάρισε ὁ Θεός.

Δε μπορείς λοιπόν νά ὑπηρετήσης μέ τή φωνή σου, παρά τό Θεό καί τήν Ἐκκλησία. Ἐφινίρισε!»

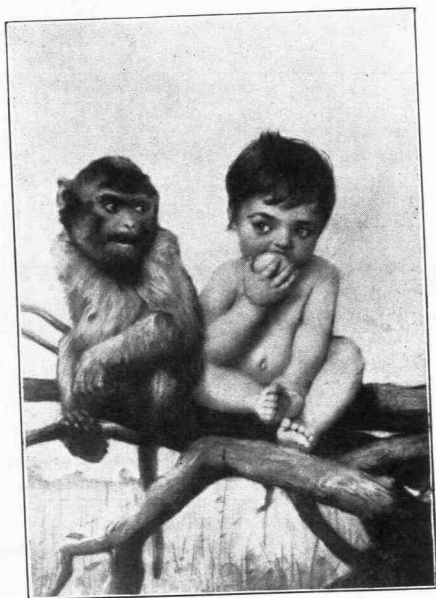
Ἔτσι δ Ἄνθιμος, ποῦ ἂν κ' ἦταν ἔξυπνο καί ζωνρό παιδί, συνήθισε νάκούῃ ἔς ὅλα τό γέρο, ἔμεινε εἰς τήν πατρίδα του καί εἰς τήν Ἐκκλησία. Ποτέ, ἀλήθεια, ἡ φωνή του, θεῖο δῶρο, δέν ὑπηρετήσε τίποτα λαϊκό, κοσμικό, καί εἰς κατάδες ἀκόμα, τίς φημισμένες ἐκείνες τοῦ νησιοῦ, ἀμα μεγάλωσε μάλιστα λιγάκι, δύσκολα καί σπάνια λάβαινε μέρος. Στίς Ἐκκλησίες ὁμως δέν εἶχε καμμιά δυσκολία. Ὅχι μόνο ἡ Φανερωμένη, ὅπου πήγαινε τακτικά, μά κι' ὅλες ἡ ἄλλες, ὅταν εἶχαν πανήγυρι, τόν εὗρισκαν ὁλοπρόθυμο νά βοηθῇ. Εἶχε γίνῃ σωστό παπαδοπαῖδι ποῦ δέν τοῦ ἔλειπαν παρά τὰ ράσα. Καί μιᾷ Κυριακῇ, καλλίτερη ἀπό τήν πρώτην, πρὶν βγάλῃ ἀκόμα τό Γυμνάσιο, ὁ παπᾶ-Στουπάθης τῆς Φανερωμένης τοῦ τάβαλε κι' αὐτά. Ὁ Ἄνθιμος ἦταν τώρα ἀμπάτες, ὅπως ἔλεγαν εἰς τὸ νησί τοὺς Ἀναγνώστες.

*
*
*

Πέρασαν λίγα χρόνια. Ὁ Ἄνθιμος εἶχε πάρῃ τό ἀπολυτήριό του κ' εἶχε ξεκολήσῃ τήν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, κορητικὴν καί πολιτικὴν, (εὐρωπαϊκὴν καί βυζαντινὴν), μέ τόν καλλίτερο δάσκαλο τοῦ τόπου. Ὁ πρῶτος ψάλτης τοῦ παπᾶ-Ζήσιμου τοῦ Κλοντηρά, εἶτον Ἀη-Γιάννη, τοῦφυγε ξαφνικά, δυσαρεστημένος ἀπὸ μιᾷ παρατήρησι ποῦ τοῦκαμε — μέ τό δίκηο του, — ὁ ἐφημέριος εἰς τὴν μέση τῆς λειτουργίας. Κ' ὁ παπᾶ-Κλοντηράς, ποῦχε εἰς τὴν καρδιά του τὴν φωνὴν τοῦ Ἄνθιμου, ὠφελήθηκε ἀπὸ τὴν εὐκαιρίαν γιὰ νά τόν πάρῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του. Δέν ἦταν καί τόσο εὐκολο. Γιατί κι' ὁ θυμωμένος ψάλτης μετάνοιωσε καί γύρευε νά ξαναγυρίσῃ, κι' ὁ Ἄνθιμος ἦταν τώρα ἀπὸ τοὺς ἀκριβοὺς ψαλτάδες, κι' οἱ Ἐπίτροποι τοῦ φτωχοῦ Ἀη-Γιάννη δέν εἶχαν μπόλικα γιὰ νά ξεδεύουν. Ὁ παπᾶ-Ζήσιμος ὁμως, ποῦ ἡ μανία του ἦταν νά τάχῃ ὅλα εἰς τὴν ἐντέλεια ἡ Ἐκκλησία του, ἐχάλασε τὸν κόσμον νά τὰ συμβιβάζῃ. Κατάφερε τὸν Ἄνθιμον νά δεχθῇ κάτι λιγώτερο, κατάφερε τοὺς Ἐπιτρόπους νά δώσουν κάτι παραπάνου, θυσίασε κι' αὐτὸς ἕνα μέρος τοῦ «κεριοῦ» του γιὰ τό ἰσοζύγιον. Κ' ἔτσι, μιᾷ καλῇ Κυριακῇ, εἶτον Ἀη-Γιάννη, βρέθηκαν ὅλοι εὐχαριστημένοι καί χαρούμενοι: κ' οἱ Ἐπίτροποι ποῦ καμάρωναν εἰς τὸ παγκάρι τους, κι' ὁ παπᾶ-Ζήσιμος, κ' ἡ παπαδιά, κ' ἡ Σουζάννα, — γιατί ἡ χαρὰ τοῦ παπᾶ ἦταν καί δική τους, — κι' ὁ γέρο-Χρυσομάλλης, κ' οἱ ἐνορῖτες, καί περισσότερο ἴσως ἀπ' ὅλους ὁ ἴδιος ὁ Ἄνθιμος, ὁ καινούργιος ψάλτης κ' ὑποτακτικὸς τοῦ παπᾶ-Ζήσιμου.

Μὰ γιατί, ἀφοῦ ἔφυγε ἀπὸ Ἐκκλησίαν πλουσιώτερον; Ἀ, τὸν Ἄνθιμον δέν τὸν ἐννοίαζε γι' αὐτό! Μὲ πέντε τάλλαρα τό χρόνο λιγώτερο, δὲ θὰ φτώχαινε βέβαια κ' ἔπειτα ὁ ἡθικὸς μισθὸς τὸν ἀποζημίωνε μέ τό παραπάνου. Ὁ Ἀη-Γιάννης ἦταν Ἐκκλησία πρὸ ἀριστοκρατικὴν, πρὸ συχνάζουμένην, προπάντων ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ ἐφημέρευεν ἐκεῖ ὁ σεδιάσμιος παπᾶ-Ζήσιμος, ὁ κοσμαγάπη-

ΞΕΝΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

Ο ΕΓΩΪΣΤΗΣ. — (Έργον τοῦ Δβοριάν)

τος, ὁ δραστήριος, ὁ φιλόκαλος, ὁ ἔμπειρος, — ἓνας ἀπὸ τοὺς λίγους ποὺ ἤξεραν νὰ βαστοῦν Ἑκκλησιά. Ἔτσι καὶ τὸν Ἀη-Γιάννη, τὸν παραμελημένο πρῶτα, τὸν ξανάνειωσε, τὸν ἔθαψε, τὸν ἐχρύσωσε, τὸν καταστόλισε, κρέμασε κάτω ἀπὸ τὰσημένα καντύλια ἀστεράκια χρυσᾶ, περιποιήθηκε τὸν κῆπο, συγύρισε τὸ κελλί, ἔβαλε παντοῦ διαλεχτὸ προσωπικὸ κ' ἔκανε κάτι «τελετὲς» ποὺ ἦταν σὰν «Πατριαρχεῖο». Ἐκεῖ μέσα λοιπὸν ἡ φωνὴ καὶ ἡ τέχνη τοῦ Ἀνθιμου θὰ ἔλαμπαν περισσότερο· κι' ἀκόμα τὸν ἐσύμπερνε ποὺ θᾶκανε τὴ μαθητεία του γιὰ παπᾶς κάτω ἀπὸ ἓνα τόσο πολῦτιμο δάσκαλο σὰν τὸν παπᾶ-Ζήσιμο.

Γι' αὐτὸ ἦταν τόσο εὐχαριστημένος μετὰ τὴν καινούργια του θέσι, ὅπως ἦταν κι' ὁ πατέρας του, ἀφοῦ τοῦ ἐξήγησε ὅλα τῆς τὰ προτερήματα. Γιὰ τὸ νέο ὁμως ἀναγνώστη, εἶχε καὶ κάποιον ἄλλον, κρυφόν, μὰ μεγαλῆτερο ἴσως ἀπ' ὅλα: τὴ Σουζάννα. Μήπως δὲν ἦταν ἡ πιὸ ὡμορφὴ παπαδοπούλα; Κι' ἀφοῦ σκοπὸς του ἦταν νὰ γίνῃ παπᾶς, μιὰ παπαδοπούλα δὲν ταίριαζε φυσικὰ νὰ διαλέξῃ γιὰ γυναῖκά του; Δοιπὸν, ποιὰν ἄλλη θὰ εὗρισκε καλλίτερη ἀπὸ τὴ Σουζάννα, καὶ τί καλλίτερο πεθερό, γιὰ ὑποστήριξι, ἀπὸ τὸν παπᾶ-Ζήσιμο, τὸν κοσμαγάπητο, ποὺ τὸ λόγο του τὸν ἄκουγε κι' ὁ Δεσπότης;

Ἐφθανε γι' αὐτὸ νὰ τὸν συμπαθοῦσε λιγάκι τὸ κορίτσι. Ἔ, δὺς-κολο ἦταν; Γιατί τάχα;... Νέος ἦταν — μόνον τρία-τέσσερα χρόνια μεγαλῆτερός τῆς, — ὡμορφος καί, γιὰ ἓνα ρασοφόρο, κομψεύμενος πολὺ. Τὸ ξώρρασόν του μαῦρο, γυαλιστερό, τὸ ράσο του καφετί, πάντα τῆς ὥρας, τὸ ζουνάρι του πλούσιο, ἀπὸ βυσσινὶ βελούδο, τὸ ρεξίνι του (ὁ σκούφος) μικροῦλι, νόστιμο, ἀπάνω στὰ καστανά, ἀφθονα, σγουρὰ μαλλιά του, τὰ παπούτσια του καθρέφτες κ' ἡ ὀμπρέλλα του μετὰ χερουλί ἀπὸ ἄσπρο κόκκαλο. Δὲν τῷ-κανε τώρα γιὰ τὴ Σουζάννα, παρὰ ἦταν τὸ φυσικὸν τοῦ ἄρρεος πάντα νὰ εἶνε καλοντυμένος. Καὶ δὲν εἶχε ἀπάνω του τίποτα τὸ καλογερίστικο. Ἐξυπνος, σδέλτος, γλυκομίλητος, εὐγενικός, μετὰ μάτια ποῦδγαζαν σπίθες, ἤξερε νὰ γίνεταί εὐχάριστος ὅς ἄνδρες καὶ σὲ γυναῖκες, καὶ τὰ κορίτσια ποὺ τὸν ἐβλεπαν μετὰ τὰ ράσα, ἔλεγαν: «κρίμα στὸ νέο!»

«Κρίμα στὸ νέο!» ἔλεγε μαζί μετὰ τίς ἄλλες κ' ἡ Σουζάννα, μὰ τίποτε παραπάνου. Τὸν εἶχε πάρῃ, ναί, ἀπὸ καλὸ μάτι τὸν ὑποτακτικὸν τοῦ πατέρα τῆς, τῆς ἄρρεος νὰ τὸν ἀκούῃ νὰ φάλλῃ, καὶ μάλιστα στὸν Ἀη-Γιάννη τῆς, σήκωνε τὰ μάτια τῆς κατὰ τὸν οὐρανὸν μ' ἔκφρασι μεγάλου θαυμασμοῦ ὅταν μιλοῦσε γιὰ τὴ φωνὴν του, μὰ κατὰ βάθος... ἄγρὸν ἠγόρασε. Πέρασαν μῆνες δικάκαιροι, χωρὶς νὰ καταλάβῃ τὴν κλίσιν τοῦ ἀναγνώστη· ἦ, κι' ἂν τὴν κατάλαβε, καμώνουνταν τὴν ἀνίδεα καὶ ξακολοθυοῦσε νὰ τοῦ μιλῇ μετὰ ὅλη τὴν ἐλευθερίαν, τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀφέλεια. Καὶ φυσικὰ, εἶχαν μετὰξὺ τους μεγάλην σχέσιν καὶ οἰκειότητα, γιατί πολλές ὥρες, κάθε μέρα, ὁ Ἀνθιμος τίς περνοῦσε στὴν ἐκκλησιά, στὸ κελλί ἢ στὸν κῆπο τῆς ἐκκλησιᾶς, βοηθῶντας τὸν παπᾶ-Ζήσιμο σὲ ὅλα.—

ἀκόμα καὶ ἐπὶ πότισμα τῶν λουλουδιῶν, — ἢ ἀπλῶς φλυαρῶντας μὲ τὴν ἀγαθὴ οἰκογένεια καὶ μὲ τοὺς φίλους τῆς.

Ἡ Σουζάννα τὸν θεωροῦσε ἔτσι σὰν ἀδελφό. Ἄνδρας μὲ ράσα, — τὸ εἶπαμε, — δὲν τῆς ἔκανε τὴν ἐντύπωσιν ἀνδρός. Ποτὲ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὸν ἀγαπήσῃ. Θὰ τῆς φαίνότανε μάλιστα κι' ἄστειο. Γι' αὐτό, δυὸ-τρεῖς φορές ποὺ ριψοκινδύνευσε ὁ Ἄνθιμος νὰ τῆς πῇ κάτι διφορούμενα, ἡ Σουζάννα γέλασε μὲ τὴν καρδιά τῆς. Μὰ ὁ γιὸς τοῦ Χρυσομάλλῃ δὲν ἦταν ἀπὸ κείνους ποὺ ἀπελπίζονται γρήγορα.

«Μπα, συλλογίσθηκε, θὰ τὴν καταφέρω».

***

Κι' ὁμοῦς πέρασε ὁ πρῶτος χρόνος, ἄρχισε ὁ δεῦτερος, καὶ δὲν τὴν εἶχε «καταφέρει» ἀκόμα. Οὔτε ἴσως θὰ τὴν κατάφερνε ποτέ, ἐπὶ αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ἂν δὲν τοῦ συνέβαινε κάποιον «δυστύχημα». Ὁ Ἀμπάτες ἔκλεισε τὰ εἰκοσιένα καὶ κληρώθηκε νὰ πάῃ στρατιώτης!

Στὴν ἀρχή, λογάριαζε πῶς θὰ τὸ ἀποφύγῃ, γιατί ὥς τότε, ὅλων τῶν εἰδῶν καὶ βαθμῶν οἱ ρασοφόροι ἦταν ἐξαιρεμένοι. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἐκεῖνο τὸ χρόνο ἦταν γενικὴ ἐπιστράτευσι καί, γιὰ νὰ γλυτώσουν μερικοὶ τὰ βάσανα, ἄφιναν τὰ μαλλιά τους καὶ τυλίγονταν προσωρινῶς ἔξω ράσο ἀναγνώστη, χωρὶς νάχουν κανένα σκοπὸ νὰ γίνουν καὶ παπάδες, ἢ Κυβέρνησι ἀποφάσισε νὰ φανῇ ἀμειλικτη. Δὲν ἐξαιροῦνται, εἶπε, παρὰ οἱ χειροτονημένοι, ἀπὸ διάκου κι' ἀπά-νου! οἱ ἄλλοι ὅλοι εἶνε ὑπόχρεοι.

Ὁ γέρο-Χρυσομάλλῃς ἔτρεξε ἐπὶ Δεσπότη, ἐπὶ Δήμαρχο, ἐπὶ βουλευτὴ τοῦ ὑποσχέθηκαν ὅλοι νὰ ἐνεργήσουν, μὰ δὲν ἔκαμαν τίποτα. Κι' ὁ παπᾶ-Ζήσιμος ἐχάλασε τὸν κόσμον. Εἶχε μάλισ-τα τὴν ἀφέλεια νὰ πιστεύῃ, πῶς ἅμα ὠρκίζονταν αὐτὸς «ἐπὶ τὴν τιμὴ τοῦ σὰν ἱερέως», πῶς ὁ ὑποτακτικὸς τοῦ δὲν ἦταν «ἀπὸ τοὺς ψεύτικους», θὰ τοῦ τὸν ἄφιναν. Ἀλλὰ ποιὸς νὰκούσῃ! Καὶ τὴν ἴδιαν μέρα ποὺ παρουσιάστηκε ἐπὶ Συμβούλιο ὁ Ἄνθιμος, τὸν κρά-τησαν, τοῦκοψαν τὰ μαλλιά, τοῦ πέταξαν τὰ ράσα καὶ τοῦ φόρεσαν τὴ στολή! θὰ τὸν ἐγύμναζαν, μαζὶ μὲ τοὺς νεοσύλλεκτους, ἐπὶ τὸν τόπον κι' ἀπὸ κει, ἂν ἦταν ἀνάγκη, θὰ τὸν ἔστελναν ἐπὶ σύνορα.

Ὁ παπᾶ-Ζήσιμος εἶχε γίνῃ σκυλί.

«— Μ' αὐτὸ εἶνε ἄνω-ποταμῶν! ἐφώναζε. Αὐτοῦς, τοὺς στρα-τιῶτες τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἔπρεπε νὰ τοὺς παίρνουνε! Τί θὰ γίνῃ λοιπὸν τὸ δικό μας στράτευμα; Θὰ μείνουμε, παναπῇ, μοναχοὶ μας, οἱ ἀξιωματικοί; Ὅριστε τώρα ἐγὼ χάνω τὸν καλλίτερό μου βοηθό, τὸ δεξιὸ μου χέρι! Πῶς θὰ πορευθῇ τόσον καιρὸς ἢ Ἐκκλη-σία μου χωρὶς Ἄνθιμο; Καὶ καλὰ ἂν δὲν γίνῃ πόλεμος. Ἀμὴ ἂν γίνῃ καὶ μοῦ τὸν στείλουνε τὸν καφερό ἐπὶ σύνορα;... Ἄ, μπα! μπα! δὲν ἔπρεπε νὰ παίρνουν καὶ τοὺς στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ!..»

Αὐτὰ ὁ παπᾶ-Ζήσιμος τὰ φώναζε ἐπὶ τὸν κῆπο, — γιὰ ἑκατοστὴ φορά — τὸ δειλινὸ τῆς ἴδιας ἡμέρας ποὺ παρουσιάστηκε ὁ Ἄνθι-

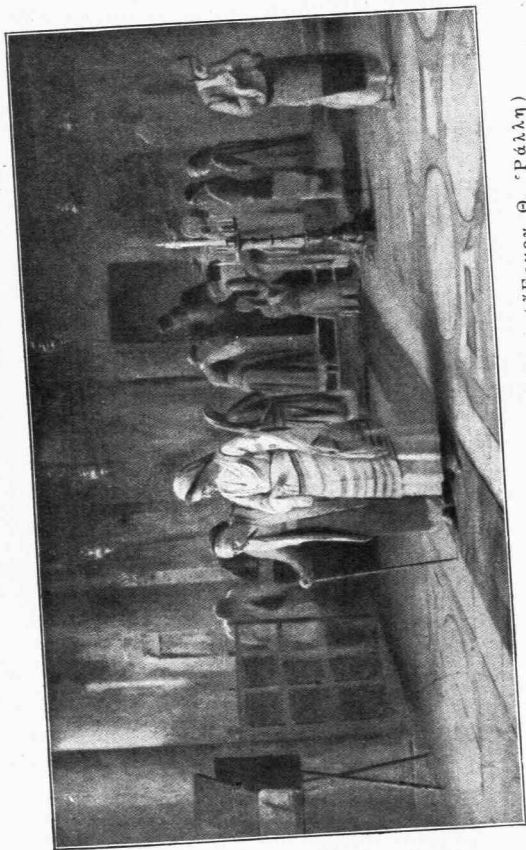
Στὰ σύ-νορά! στὰ σύ-νορά!
Ἐκεῖ ποῦ εἰ εἰ εἰ στὰ δύο
Ἐκό-ψαν τὸ ἀνδρεῖ-ο
Τῆς Μάννας μας κόρ-μί!

« Μπα! . . τᾶβαλε κηόλα; ! »

Ἄμ ἡ Σουζάννα; τί ἔκαμε ἡ Σουζάννα;

Ἀπλούστατα, αὐτὴ τὸν ἀγάπησε.

Ἐκείνη ἡμέρα, στά διφορούμενα τοῦ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ. — ΤΟ ΑΝΤΙΔΩΡΟΝ. — (Έργον Θ. Πάλλη)

φανταράκου, πὸ τολμηρὰ τώρα, ἴσως ἐξ αἰτίας τῆς στολῆς, ἡ μικρὴ Σουζάννα ἀποκρινότανε μὲ τὰ ἴδια... Δὲ θεωροῦσε πιά τὸν Ἄνθιμο σὰν ἀδελφό... Τὰ λόγια τῆς καὶ πολὺ περισσότερο ὁ τρόπος τῆς κ' ἡ ματιές τῆς, τοῦθιναν μεγάλες ἐλπίδες... Καὶ τόση ἦταν γι' αὐτὸ ἡ χαρὰ του, ὥστε ἡ περιπέτεια τοῦ «στρατιωτικοῦ», τὸ «δυστύχημά» του, δὲν τοῦκανε πιά ἐντύπωσι.

— Δὲ βαρύνεσαι! ἔλεγε στὸν πατέρα του ποῦ τὸ φυσοῦσε καὶ δὲν ἐκρύνε· τῆς τύχης μας ἦταν νὰ τὸ ὑποστοῦμε κι' αὐτό. Μπόρα εἶνε καὶ θὰ περάσῃ.

Φαιδρότατος πάντα, μὲ τὸ τραγοῦδι στὸ στόμα, γύριζε ἀπὸ τὰ γυμνάσια στὸν Ἄη-Γιάννη. Ἀκούραστος βοηθοῦσε τὸν παπᾶ-Ζήσιμο ὅς ὅλα, σὰν πρῶτα, καὶ τίς Κυριακές βρισκότανε στὸ στασιδί του, μ' ὅλη τὴν στολή του, κ' ἐψέλνε σὰν πρῶτα καὶ καλλίτερα... Ἦταν, ἀλήθεια, λιγάκι ἄστεϊο νὰ βλέπῃς στὸ στασιδί τοῦ φάλητῃ ἓνα φαντάρο, ποῦ τὸν ἤξερες μάλιστα ὡς χθὲς ἀναγνώστη. Ἀλλὰ κανέναν ἐνορίτη δὲ συλλογίστηκε νὰ γελάσῃ γι' αὐτό. Ὅλοι συμπαθοῦσαν τόσο πολὺ τὴ φωνὴ τοῦ Ἄνθιμου καὶ τὸν ἴδιο, ὥστε ἡ «περιπέτεια» του τοὺς ἐπίκραине κ' ἐκείνους ὅσο σχεδὸν καὶ τὸν παπᾶ. Κ' ἔτσι εὗρισκε τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὴν ἱκανοποιήσι, ὁ παπᾶ-Ζήσιμος, — ἄλλος πάλι ποῦ τὸ φυσοῦσε καὶ δὲν ἐκρύνε, — νὰ κἀν τὰ παράπονά του τὴν ὥραν ποῦ μοίραζε τὸ ἀντίδωρο:

— Μὰ δὲν ἔπρεπε, οἱ εὐλογημένοι, νὰ παίρνουν καὶ τοὺς στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ! Καὶ καλὰ ἂν ἡσυχάσουν τὰ πράγματα· ἀμὴ ἂν γίνῃ πόλεμος καὶ μοῦ τὸν στείλουνε στὰ σύνορα;

Κι' ἀπ' ὅλους πιά ἄκουγε, πῶς εἶχε τὸ μεγαλύτερο δίκιο τοῦ κόσμου.

* *

Εὐτυχῶς ποῦ οἱ φόβοι τοῦ παπᾶ-Ζήσιμου βγῆκαν μάταιοι. Πόλεμος δὲν ἔγινε· κείνη τὴ φορὰ κι' ὁ Ἄνθιμος, ἀφοῦ ἔκαμε τοὺς τρεῖς του μῆνες στὸν τόπο, ἀπολύθηκε μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους. Ἔτσι ξαναφόρεσε τὰ ράσα κι' ἄφισε τὰ μαλλιά του νὰ μακρύνουν. Στρατιώτης πάλι τοῦ Χριστοῦ.

Τί; μήπως εἶχε καμμιὰ ἀπογοήτευσιν τώρα ἡ Σουζάννα, ποῦ τὸν ὥρατὸ τῆς φανταράκο τὸν ξανάβλεπε ἀναγνώστη; Ὁχι, μὴ φοβᾶσθε! Πάει πιά, τὰ μάγια εἶχαν λυθῇ... τὸν εἶχε ἀγαπήσῃ. Ὁχι μὲ ράσα, μὰ καὶ μὲ τρίχινο σάκκο ἀσκητῇ, μὰ καὶ μὲ κουρέλια ζητιάνου νὰ τὸν ἔβλεπε, ὦ, τώρα θὰ τῆς ἄρесе τὸ ἴδιο. Εἶχε φθάσῃ στὸ σημεῖο ποῦ δὲ λογαριάζει κανέναν τὰπέξω τοῦ ἀνθρώπου, παρὰ τὰπομέσα· ὅχι τὰ ρούχα, οὔτε κἀν τὸ σῶμα, παρὰ τὴν ἴδιαν τὴν ψυχὴ... Ἀργήσε νὰ φθάσῃ ἡ Σουζάννα, μὰ ἐφθάσε. Κι' ὁ Ἄνθιμος μποροῦσε νὰ εἶνε τώρα εὐτυχὴς καὶ ἡσυχος, πῶς τὸν ἀγαποῦσε μὲ τὰ σωστά τῆς.

Τότε νόμιζε πῶς ἦλθε ὁ καιρὸς «γιὰ νὰ γίνῃ», τὸ εἶπε τοῦ πατέρα του, κι' ὁ γέρο-Χρυσομάλλης, συμφωνότατος, τὸ εἶπε τοῦ Γερόλυμου καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ κάμῃ μὲ τρόπο τὴν πρότασιν στὸ καλλί.

— 'Α, μπᾶ! μακρῦα ἀπὸ ράσο! εἶπε ὁ παπᾶ-Ζήσιμος εὐθύς.

— 'Α, μπᾶ! μακρῦα ἀπὸ ράσο! εἶπε κ' ἡ παπαδιά. Πάλι...
ξέρω κ' ἐγώ; νὰ ἰδοῦμε τί λέει κ' ἡ Σουζάννα.

'Αλλὰ φαντασθῆτε τὴν ἐκπληξί τους, ὅταν ἄκουσαν τὴ Σουζάννα νὰ λέη ἐκεῖνο τὸ θαυμάσιο:

— 'Η μάννα μου δὲν εἶνε παπαδιά; 'Ε, κ' ἐγὼ παπαδιά θὰ γένω.

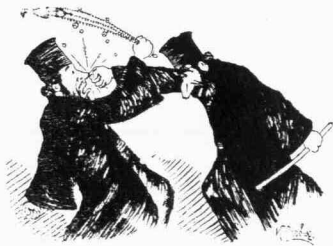
Μωρὴ καλή, - μωρὴ κακὴ!; .. Τίποτα! Τὸ τριανταφυλλένιο πεισματάκι τῆς ξανθῆς Σουζάννας, τῆς μονάκριβης, δὲν ἤξερε ἄλλη ἀπάντησι ἀπ' αὐτή.

... 'Ηταν κάποιες ιδέες ποῦ περίζωναν σὰν τεῖχος τὴν οἰκογένεια τοῦ παπᾶ-Ζήσιμου τοῦ Κλοντηρά. 'Ε, στὸ τεῖχος αὐτὸ ὁ 'Ερως ἔκαμεν ἓνα ρῆγμα. 'Ηταν πολὺ ἀρκετὸ γιὰ νὰ περάσῃ ἀπ' ἐκεῖ ὁ 'Ανθιμος, μ' ὅλα του τὰ ράσα, καὶ νὰ μπῇ κατακτητὴς στὴν οἰκογένεια. 'Η Σουζάννα θὰ τὸν βοηθοῦσε, θὰ τὸν τραβοῦσε μέσα μ' ὅλη της τὴ δύναμι.

Κ' ἔτσι ἔγινε, ὅπως δὲ γίνεται πάντα, ἅμα θέλῃ ἡ νύφη κι' ὁ γαμπρός: 'Η ἀντίστασι τοῦ γέρου κατανικήθηκε' κ' ἔξῃ μῆνες ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἄφεισί του, ὁ 'Ανθιμος ὁ ἀναγνώστης ἀρραβωνιάστηκε τὴ Σουζάννα τοῦ παπᾶ. 'Ολοι τὸ βρῆκαν «φυσικώτατο». 'Εμεῖς ὅμως ξέρουμε τώρα, πῶς τὸ φυσικώτατο αὐτὸ δὲν θὰ γινότανε ποτέ, ἂν ὁ «στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ» δὲν τύχαινε νὰ γίνῃ γιὰ λίγο καὶ «στρατιώτης τοῦ Βασιλεῖα». Δὲν εἶνε παράξενα τὰ φυσικὰ τῆς ζωῆς;

('Αθῆναι, 1913.)

ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Χριστιανικὴ συνεννόησις
κατὰ τὴν ῥήτραν «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους»